
Inledning

Det var för nu ett år sedan som kulturtidskrifternas statliga stöd ifrågasattes. Redaktionen var skakad. Vi insåg att ett indraget stöd skulle betyda döden för Divan. Tillsammans med andra tidskriftsredaktioner demonstrerade vi utanför Riksdagshuset och förslaget drogs så småningom tillbaka.

Lämpligt nog hade vi valt temat *politik* för Divan nr 1-2/2015, det nummer som vi trodde skulle bli vårt sista. Vi avfirade ändå vårt 25-årsjubileum vid ett releaseparty för politiknumret den 4 september 2015. Var det samtidigt ett gravöl?

Inseende att vår tidskrifts existens varit hotad valde vi dristigt ”Döden” som tema för innevarande höst. Vår nära-döden-upplevelse skingrades ett par veckor senare när det vid Bok- och Biblioteksmässan 25 september kungjordes att DIVAN HAR UTSETTS TILL ÅRETS KULTURTIDSKRIFT 2015! Fyllda av återuppståndelsens hänförelse tog vi med liv och lust itu med vårt nummer om DÖDEN som härmed föreligger.

Vi inleder med att lyfta fram Freuds ofta förbisedda essä, nummer två i texten ”Tidsenligheter om krig och död”, en text som fyller 100 år just i år. Idén att vi aldrig kan uppleva

vår egen död återkommer och diskuteras i flera av bidragen till vårt nummer.

Christopher Bollas text diskuterar hur vi kan – och kanske bör – utveckla en personlig livsfilosofi mot slutet av livet som ger ett nytt perspektiv på det förflutna och som kan bära oss genom livets sista fas. En sådan filosofi har, om den utvecklas, en förankring i det omedvetna.

Den välkände filosofen och psykoanalytikern Carl Lesche förvånade sin krets med att annonsera föredraget ”Om döden. Preliminärt meddelande n:o1.”, vars sammanfattning vi återpublicerar. Återigen en påminnelse om att vi aldrig kan varsebli dödsögonblicket. Ett snarlikt budskap ger oss Marcel Proust i sin skildring av sin mormors död som vi ger ett smakprov på i vårt nummer.

En sak som väsentligen utmärker människan är att hon lever med kunskapen om att hennes liv är begränsat, att hon ska dö. Men hur lever vi med denna kunskap? Vad gör vi med den? Jussi Kotkavirta skriver om hur psykoanalysen har förstått och tematiserat den utmaning som dödsmedvetandet ställer människan inför. Johan Eriksson driver ett argument enligt vilket införlivandet av vår egen dödlighet är en förutsättning för en utvecklad

förmåga till psykologiskt självhållande, och att det som Freud kallar dödsdrift är något som kommer att dominera det psyke som saknar denna förmåga. Dödsdriften frigörs alltså i det psykiska förnekandet av döden.

Franco De Masi beskriver den egna döden som det ultimata traumat, eftersom den varken kan symboliseras eller betänkas via tidigare erfarenhet. Därför blir subjektet utlämnat åt tilliten om en fortsättning i frånvaro av det egna självvet, en avsevärd och intrikat psykisk uppgift.

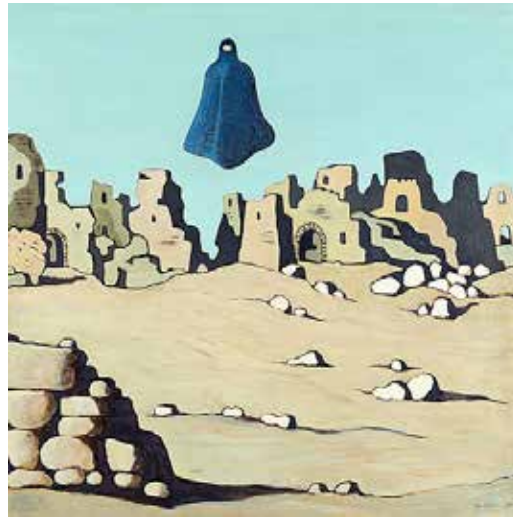
Wojtek Hanbowski visar hur meningsfullt det är att bedriva analys med åldrande och döende människor och ger stöd för sin tes genom kliniska illustrationer. Bland annat tänker han att en kärleksfull insikt om att andras existens bortom den egna döden lindrar känslan av utplåning.

Kate Larsson utgår från Platons dialog *Gorgias* där Sokrates säger att strävandet efter visdom kräver att man redan i livet måste vara både avklädd och död. Att klä av sig föreställningar och förväntningar och därmed skapa ett överraskande möte både med sig själv och med andra. Man kan se detta som en övning i döende i syfte att uppskatta livet.

I en genomlysning av Augustinus respektive Heideggers tolkningar av övergångarnas mysterium mellan att lämna livet och att komma till liv påminner oss Anna-Lena Renqvist om hur det förflutnas ”då” i avgörandets ögonblick – *kairos* – öppnar livets yttersta möjlighet genom dödens och kärlekens närvaro.

Att de döda i någon mening finns kvar i våra liv torde ingen förneka. Men i vilken form lever de kvar? Hur ser vårt umgänge med de döda ut? Med utgångspunkt i ett textstycke av den tjeckiske filosofen Jan Patočka ger sig Hans Ruin in i dessa långt ifrån självklara frågeställningar. I Mårten Arndtzéns läsning varierar fotografen Sally Mann sitt svar på frågan: vad blir kvar av oss när våra kroppar blivit jord? Hennes svar, enligt Arndtzén: det finns kvar som ryms i det vi älskar.

Agnes Mesterton bidrar med en nyskriven essä om döden i Kristina Lugns poesi med slagkraftiga citat från Lugns mäterligt än iro-

Jan Håfström, *Legenden*, 2002, 119 x 119 cm, målning, akryl på pannå, © konstnären

niska, än tvetydiga hantering av dödsångest och dödsmedvetande.

Jeanette Gentile bidrar med en exposé över hur döden gestaltas på film. Ja, döden och dess ständigt upprepade *memento mori* varierar numret igenom, inte utan de humoristiska eller ironiska belysningar som krävs för att vi ska uthärda dödens allestädes närvaro.

I olika tekniker och tonlägen ger tre konstnärer numret dess visuella klangvärld. Ulla Fries är en mästare i de grafiska teknikerna kopparstick och tornålsetsning. Hennes motiv andas eftertanke, ömsinhet och oändlig omsorg, markerar gränsen mellan förklarligt och oförklarligt. Clay Ketter apostroferar *Ah Pook*, en döds gud som lyser lika praktfullt som skoningslöst i Maya-kulturen, central referens i en text av William Burroughs. År efter år har Daniel Lagerlöf från däck låtit kameran fånga den linje mellan hav och himmel som tecknas evigt i ljuset över Östersjön. Ett urval av dessa djupt stilla meditationer i bild samlas i sviten *Mare Balticum*.

Magnus William-Olssons gripande dikt ”Inte inte syster” förtätar i sina få upprepade sorgeord detta nummers alla mångordiga essäer om döden.

Divanredaktionen